

2. Bogolib T.M. Budget revenues in the financial regulation // *European Scientific Review Austria, Vienna may-june 2014* - p.178-182
3. Volkova O.H. Deiaki aspekty aktyznoho opodatkovannia v Ukraini [Some aspects of excise taxation in Ukraine] // *Prychornomorski ekonomichni studii*. – 2016. – Vyp. 5. - p. 146-150.
4. Derzhavna kaznachejs`ka sluzhba Ukrayiny` : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>
5. Duchenko M.M., Melnyk S.V. Implementatsiia dyrektyv YeS u konteksti restrukturyzatsii aktyznoho opodatkovannia v Ukraini [Implementation of EU directives in the context of the restructuring of excise tax in Ukraine] // *Derzhava ta rehiony. Seriya «Ekonomika ta pidpriemnytstvo»*. – 2016. - no. 1 (87). – p. 3-8.
6. Zhukevych O.M. «Transformatsiia aktyznoho opodatkovannia tiutiunovykh vyrobiv v Ukraini» [The transformation of the excise taxation of tobacco products in Ukraine]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky, no. 1-2 (2012): 258-260.*
7. Mashreiv R.A., Mashreiv P.B. *Hosudarstvennyye fyansy: teoriya y praktyka [Public Finances: Theory and Practice] per. s 5-ho anhl. yzd. [1989]. — M.: Byznes Atlas, 2009. — 716 p.*
8. Pasichniy M. Aktyznyi podatok z rozdrubnoho prodazhu tiutiunovykh vyrobiv: vyklyky ta perspektyvy [Excise Tax on Retail Sales of Tobacco Products: Challenges and Prospects] : <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/2602>
9. Tropina V.B. *Fiskalne rehuliuвання sotsialnoho rozvytku suspilstva [Fiscal regulation of social development of society]: monohrafiia. – K.: NDFI, 2008. – p.30.*
10. Chuhunov I.Ya., Zhukevych O.M. *Nepriame opodatkovannia u systemi rehuliuвання ekonomiky [Indirect taxation in the system of regulation of the economy] // Ekonomichniy chasopys-XXI. – 2014. no. 1-2(1). – P. 61 – 64.*
11. Yarosh, M.V. *Napriamy optymizatsii nepriamoho opodatkovannia v Ukraini [Directions of optimization of indirect taxation in Ukraine] // Prychornomorski ekonomichni studii. – 2016. – Vyp. 11. - P. 219-224.*

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Лисяк Любов Валентинівна, д.е.н., професор, завідувач кафедри фінансів
Щирий Гліб Леонідович, аспірант кафедри фінансів
 Університет митної справи та фінансів
 вул. Володимира Вернадського 2/4, м. Дніпро, 49000, Україна
 e-mail: L_Lubov@ua.fm

ДАНИЕ ОБ АВТОРАХ

Лысяк Любовь Валентиновна, д.э.н., профессор, заведующая кафедрой финансов
Щирий Глеб Леонидович, аспирант кафедры финансов
 Университет таможенного дела и финансов
 ул. Владимира Вернадского 2/4, г. Днепр, 49000, Украина
 e-mail: L_Lubov@ua.fm

DATA ABOUT THE AUTHORS

Lysiak Liubov, Dr.Econ.Sc., Professor, head of finance ESI «Financial Academy»
Shchyryi Hleb, Ph.D. Student
 University of Customs and Finance
 2/4 Vladimir Vernadsky Str., Dnipro, 49000, Ukraine
 e-mail: L_Lubov@ua.fm

УДК 336.717.22

DOI: 10.5281/zenodo.1219796

**РИНОК ДЕПОЗИТНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ:
 СТАНОВЛЕННЯ, СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ДИНАМІКА РОЗВИТКУ**

Матвієнко І.Л.

Предметом дослідження є теоретичні підходи до трактування сутності ринку депозитних послуг, динаміка обсягів, структури та зміни обсягів відсоткових ставок в Україні, з періоду становлення і до теперішнього часу.

Мета статті – висвітлення основних тенденцій і динаміки ринку депозитів в Україні та перспектив його розвитку.

Теоретичною і методологічною основою досліджень є: теоретико-практичні засади організації і розвитку початкових форм депозитних операцій, а також сучасного ринку депозитів, прикладні розробки та наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері фінансів, банківської діяльності, зокрема ринку депозитних послуг.

Результати дослідження. У статті висвітлюється сутність ринку депозитних послуг, описується його структура. Основна увага приділяється дослідженню динаміки розвитку ринку депозитів, зокрема зміні обсягу вкладів та ставок за ними. Аналізується стан депозитної бази на сучасному етапі.

Галузь застосування результатів: банківська система України.

Висновки. Ринок депозитних послуг України перебуває в умовах загострення конкуренції та посилення вимог до діяльності банківських інститутів, що визначає необхідність розроблення ефективних методів залучення коштів у фізичних та юридичних осіб з метою активізації кредитно-інвестиційної діяльності та поповнення банківського капіталу, який виступає гарантом стійкості, ліквідності, платоспроможності та стабільного розвитку банківської установи.

Ключові слова: ринок депозитних послуг, міжбанківський ринок, небанківський ринок, динаміка вкладів, ставка за депозитами.

РЫНОК ДЕПОЗИТНЫХ УСЛУГ В УКРАИНЕ: СТАНОВЛЕНИЕ, СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ДИНАМИКА РАЗВИТИЯ

Матвиенко И.Л.

Предметом исследования являются теоретические подходы к трактовке сущности рынка депозитных услуг, динамика объемов, структуры и изменения процентных ставок в Украине, с периода становления и до настоящего времени.

Цель статьи - освещение основных тенденций и динамики рынка депозитов в Украине и перспектив его развития.

Теоретической и методологической основой исследований являются: теоретико-практические основы организации и развития начальных форм депозитных операций, а также современного рынка депозитов, прикладные разработки и научные труды отечественных и зарубежных ученых в области финансов, банковской деятельности, в частности рынка депозитных услуг.

Результаты исследования. В статье раскрывается сущность рынка депозитных услуг, описывается структура. Основное внимание уделяется исследованию динамики развития рынка депозитов, в частности изменении объема вкладов и ставок по ним. Анализируется состояние депозитной базы на современном этапе.

Область применения результатов: банковская система Украины.

Выводы. Рынок депозитных услуг Украины находится в условиях обострения конкуренции и ужесточения требований к деятельности банковских институтов, определяет необходимость разработки эффективных методов привлечения средств у физических и юридических лиц с целью активизации кредитно-инвестиционной деятельности и пополнение банковского капитала, который выступает гарантом устойчивости, ликвидности, платежеспособности и стабильного развития банковского учреждения.

Ключевые слова: рынок депозитных услуг, межбанковский рынок, небанковский рынок, динамика вкладов, ставка по депозитам.

MARKET OF DEPOSIT SERVICES IN UKRAINE: DEVELOPMENT, MODERN TRENDS AND DYNAMICS OF DEVELOPMENT

Matviyenko I.L.

The subject of research is theoretical approaches to the interpretation of the nature of the deposit services market, volume dynamics, structure and changes in the volumes of interest rates in Ukraine, from the period of formation to the present.

The purpose of the article is to highlight the main trends and dynamics of the deposit market in Ukraine and the prospects for its development.

The theoretical and methodological basis of research are: theoretical and practical principles of organization and development of initial forms of deposit operations, as well as the modern deposit

market, applied developments and scientific works of domestic and foreign scientists in the field of finance, banking, in particular, the deposit services market.

Research results. The essence of the deposit services market is described in the article, its structure is described. The main attention is paid to the study of the dynamics of the development of the deposit market, in particular the change in the volume of deposits and their rates. The state of the deposit base at the present stage is analyzed.

Scope of research results: the banking system of Ukraine.

Conclusions. The Ukrainian deposit services market is in a situation of increasing competition and strengthening the requirements for the activities of banking institutions, which determines the need to develop effective methods for raising funds from individuals and legal entities in order to intensify credit and investment activity and replenish the bank capital, which acts as the guarantor of stability, liquidity, solvency and stable development of the banking institution.

Keywords: market of deposit services, interbank market, non-bank market, deposit dynamics, deposit rate.

Актуальність вибору теми статті пов'язана з баченням проблем банків по формуванню ресурсної бази й ефективному їх розміщенню в умовах складної політико-економічної ситуації, стабілізації української валюти й жорсткості вимог органів, що регулюють банківську сферу, що в свою чергу нерозривно пов'язано з ринком депозитних послуг. Адже головним завданням банківської системи будь-якої країни є підтримка економічного зростання шляхом підкріплення економіки необхідними фінансовими ресурсами.

Ступінь дослідження даної проблеми. Значні розробки у вивченні депозитів у складі ресурсної бази сучасних банківських інститутів здійснили такі зарубіжні економісти як Г. Айленбергер, Р.Еллер, П.Роуз. Проблемам формування ефективної депозитної політики комерційних банків присвячені роботи вітчизняних вчених, зокрема В.Вітлінського, А.Гальчинського, О.Дзюблюка, О.Заруби, Т.Ковальчука, В.Лагутіна, І.Лютого, А.Мороза, А.Пересади, О.Пилипченка, М.Савлука та ін.

Метою дослідження даної теми є висвітлення сучасних тенденцій та динаміки розвитку ринку депозитів в Україні. Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі **завдання**: розкрити сутність ринку депозитних послуг; описати його структуру; проаналізувати динаміку вкладів; проаналізувати зміну процентних ставок на депозитні вклади; розглянути особливості депозитної політики комерційних банків України, як за минулі роки, так і на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу. Багато джерел аналізують стан, тенденції розвитку, проблеми ринку, позицію банків на ньому, однак визначення ринку депозитних послуг як економічної категорії немає.

Так як ринок досліджується багатьма науковцями, має багато різних теорій та підходів, можна, виходячи з цього, створити досить велику кількість визначень ринку депозитних послуг, отож приведемо кілька з них:

1. Місце купівлі-продажу депозитних послуг та укладання депозитних угод.
2. Економічна категорія банківської діяльності, що являє собою сферу обміну з певною системою ринкових відносин між депонентом і депозитарієм.
3. Економічні відносини, пов'язані з наданням депозитних послуг, в результаті яких формується коло споживачів, попит, пропозиція, ціна [3].

З характеристикою ринку депозитних послуг також виникають певні труднощі, але її можна визначити шляхом аналізу усієї інформації про даний ринок, якої є в достатній кількості. Нижче (рис. 1) представлена структура ринку депозитних послуг.

Визначивши, що ж представляє собою ринок депозитних послуг та його структура, можна розглянути історію. З історії розвитку банківської справи відомо, що початковою формою депозитних операцій було збереження на монетних дворах у міняйлів золотих монет. За збереження цих монет власник платив тому, хто зберігав, певну винагороду, а останній гарантував, на бажання клієнта, повернення саме тих монет, які було передано на зберігання. Надалі історично склалося так, що власники грошей перестали вимагати повернення власне монет, поверталася тільки сума грошей, що їм відповідала. Міняйли отримали можливість до власного капіталу додати залучені на збереження кошти і надавати за їх рахунок кредити. Так з'явилися перші депозити. [5].

Розвиток сучасного ринку депозитів розпочався у складний етап розбудови національної банківської системи в першій половині 1990-х років, що припав на період гіперінфляції та значної девальвації валютного курсу. Депозити юридичних осіб в такий період використовувалися не для потреб отримання інвестиційного доходу, а частіше мали на меті хоч якийсь захист коштів в умовах їх швидкого знецінення. Тому вони й мали виключно короткотерміновий характер.

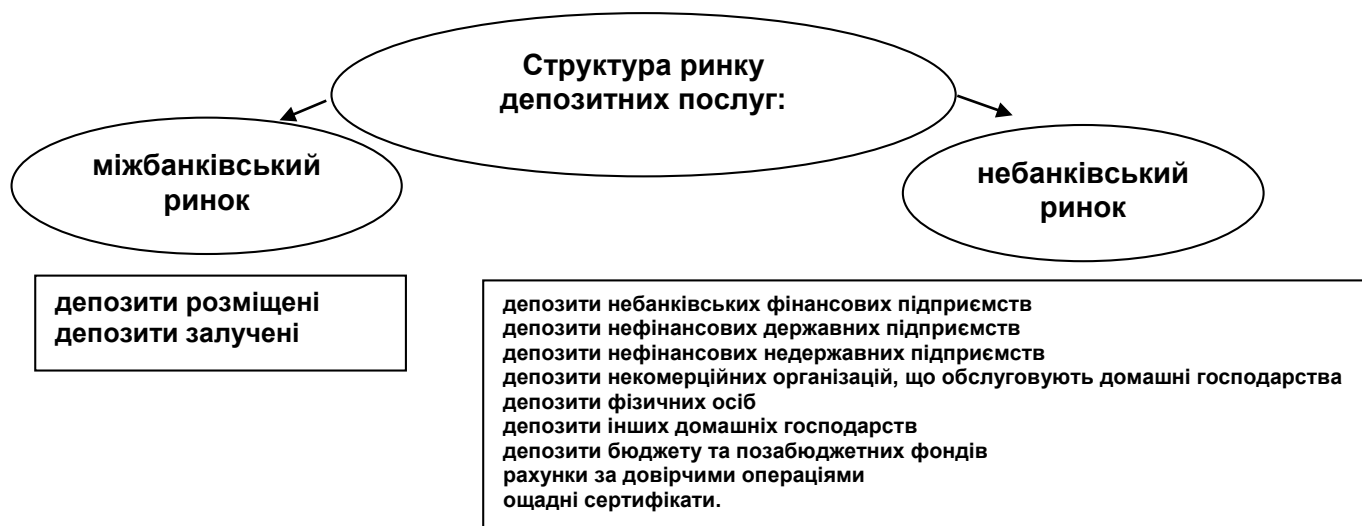

Рисунок 1. Структура ринку депозитних послуг [7]

З введенням національної грошової одиниці та зниженням показників інфляції ринок дещо стабілізувався, зменшилися ставки та збільшився період залучення депозитів. Після кризи 1998 р. завдяки різкій девальвації гривні до долару США доларовий еквівалент обсягів українського ринку депозитів юридичних осіб зменшився. [6].

Треба зауважити й на структурні зміни, що відбулися у цей період. Якщо на початку 1998 р. питома вага строкових депозитів складала майже 23% від коштів підприємств, залучених банками, то на початку 2000 р. їх частка зменшилася до рівня нижче 20%.

Також важливі зміни сталися у валютному розподілі депозитів юридичних осіб. При тому, що на кінець 1997 р. частка коштів в іноземній валюті складала біля 30% від усіх строкових депозитів підприємств, в кінці 1999 р. частка депозитів в іноземній валюті досягла позначки 45%.

Починаючи з 2000 року ринок перейшов у стадію стабільного зростання, що характеризується збільшенням обсягів корпоративних строкових депозитів, які залучалися, особливо у іноземній валюті, що пов'язано з покращенням експорту та отриманням підприємствами значної валютної виручки з-за кордону та стабільним курсом національної валюти. За 2000 рік депозити, що розглядаються нами, зросли в 1,76 рази, частка строкових депозитів в іноземній валюті перевищила половину та склала 51%. У період 2001-2005рр. строкові депозити зросли у 3,7 рази і досягли загалом майже 11,3 млрд. грн., що становить 2,37 млрд. дол. , значно перевищивши до кризовий показник. Частка депозитів у іноземній валюті знизилася до прийнятних значень 28-30% від усіх строкових корпоративних депозитів, що свідчить про більшу привабливість збереження коштів у національній валюті [4].

Отже, за офіційною інформацією НБУ побудована діаграма динаміки депозитів юридичних і фізичних осіб на банківських рахунках наростаючим підсумком протягом 2002-2007 рр. (рис. 2).

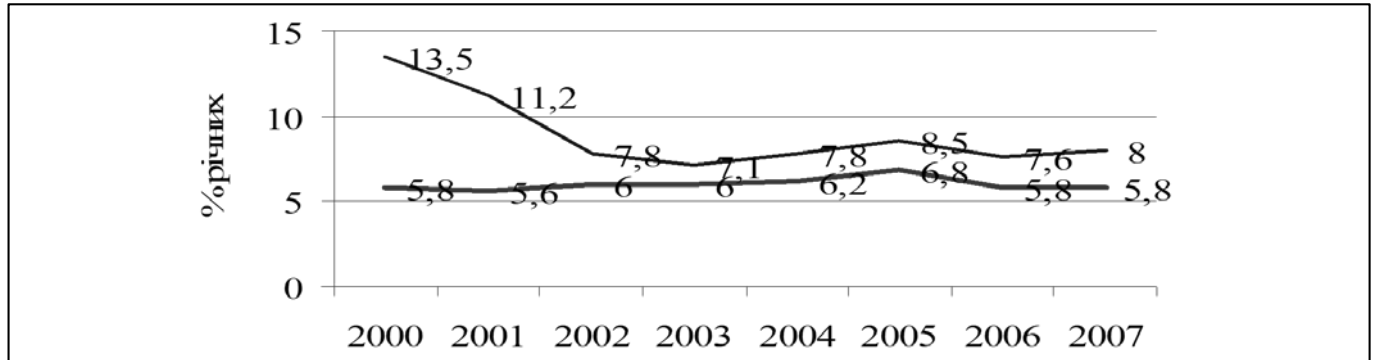

Рисунок 2. Динаміка вкладів фізичних і юридичних осіб у 2002 – 2007 рр. [6].

За досліджуваний період депозитна база комерційних банків зростає в п'ять разів: 58% склали депозити фізичних осіб, і 42% – депозити юридичних осіб.

Істотним фактором таких подій є і тенденції значного зниження процентної ставки за депозитними вкладками в національній валюті протягом 2000-2007рр. Так, у національній валюті відбулось зниження майже в 2 рази та в 2007р. становить 8%, а в іноземній – коливання були не досить помітними (рис. 3).

Особливо високими темпи приросту спостерігались у 2010 році, що є наслідком поступового відновлення вітчизняної банківської системи після кризових 2008-2009 років. Однак, важливо зауважити, що уже починаючи із 2014 року та упродовж 2015 року знову спостерігається скорочення обсягів залучення банківських вкладів, що пов'язано із несприятливим економічним становищем і наростанням кризових процесів у національній економіці [1].

В національній валюті (13,5 11,2 7,8 7,1 7,8 8,5 7,6 8)

В іноземній валюті (5,8 5,6 6 6 6,2 6,8 5,8 5,8)

Рисунок 3. Зміна ставок за депозитними вкладками протягом 2000 – 2007рр. [6].

Динаміка обсягів депозитів фізичних та юридичних осіб у банківській системі України протягом 2007-2015 рр. представлена на рисунку 4.

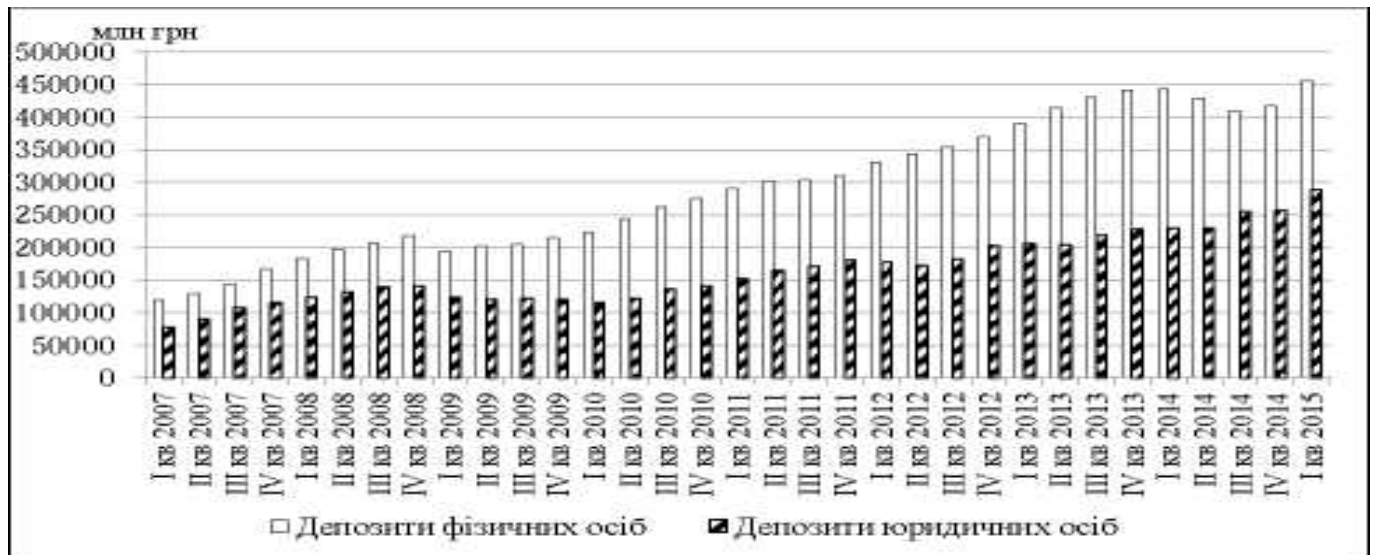

Рисунок 4. Динаміка обсягів депозитів фізичних та юридичних осіб у банківській системі України протягом 2007-2015 рр., млн. грн. [2].

Можемо спостерігати, що станом на 01.01.2015 року загальний обсяг нових депозитів склав 1811,3 млрд. грн., що на 21,5% більше порівняно з 2013 роком.

Так, на початок 2014 року обсяг вкладів фізичних осіб у банках був на рівні 416 млрд. грн. (36% зобов'язань), а юридичних осіб - 288 млрд. грн (25% зобов'язань). Протягом 2014 року обсяг вкладів фізичних осіб зменшився на 17 млрд грн, або на 4%, а без урахування валютних коливань більш ніж на 126 млрд грн (на 29%), у т.ч.: в національній валюті зменшення склало 53 млрд грн. (21%); в іноземній валюті -73 млрд грн (у еквіваленті дол. США - 9 млрд дол. США) (40%) (рис. 5).

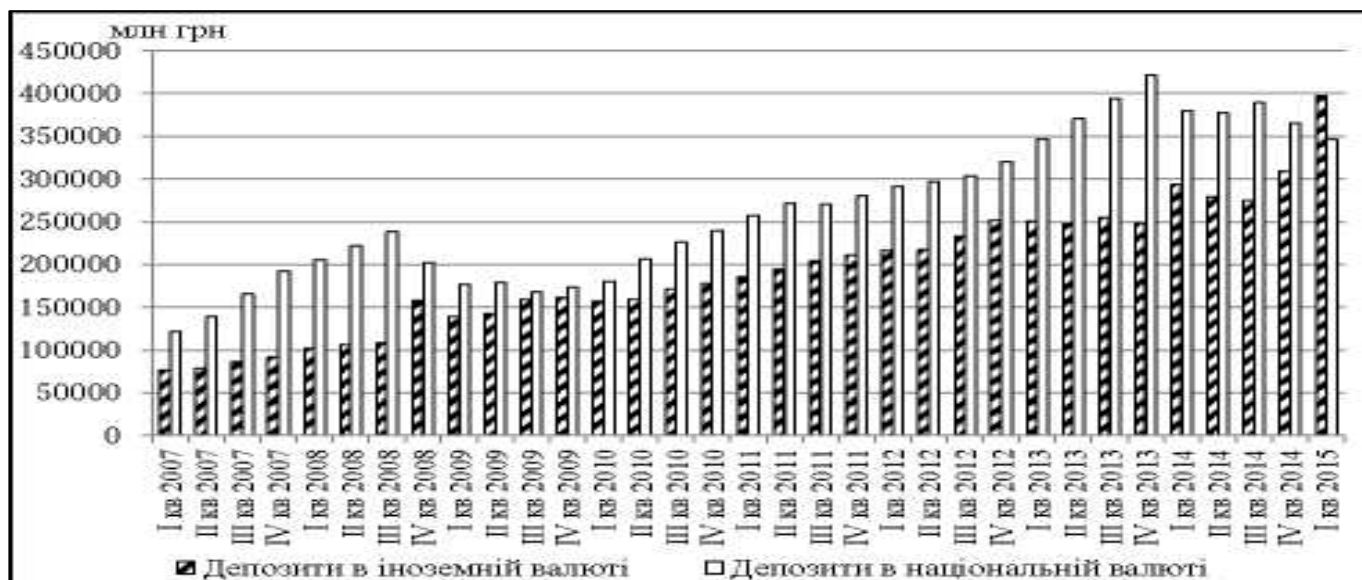

Рисунок 5. Динаміка обсягів депозитів у іноземній та національній валюті у банківській системі України протягом 2007-2015 рр., млн. грн. [2].

Банківська система протягом 2014 року зазнала великих збитків - 33,1 млрд грн, так близько 40% збитків по всій системі були сформовані неплатоспроможними банками. Також неможливо не прийняти до уваги збитки, які спіткали банки, що працювали та на території Автономної Республіки Крим або у східних областях України.

Минулого року з ринку було виведено 21 банк. А всього, починаючи з 2014-го, регулятор прийняв рішення про виведення з ринку щодо 88 банків. З них 33 установи стали неплатоспроможними в 2014 році, ще 33 – в 2015-му, 21 – в 2016-му і 1 – в 2017-му. Лідерами рейтингу Mind життєздатності банків, що працюють в Україні, за результатами I кварталу 2017 року стали австрійський Райффайзен Банк Аваль, французький Креді Агріколь, американський Сітібанк, французький УкрСіббанк та польський Кредобанк.

Першим ефектом від очищення банківської системи стало зниження відсоткових ставок. Фактично з ринку зникли десятки банків, які пропонували неконкурентні – завищені – відсоткові ставки за депозитами [8].

На сьогоднішній день 13% у гривні та 2,5-4% у валюті пропонують найбільші державні банки (Ощадбанк, Приватбанк), де суми вкладів в повному обсязі гарантуються Фондом гарантування вкладів фізичних осіб.

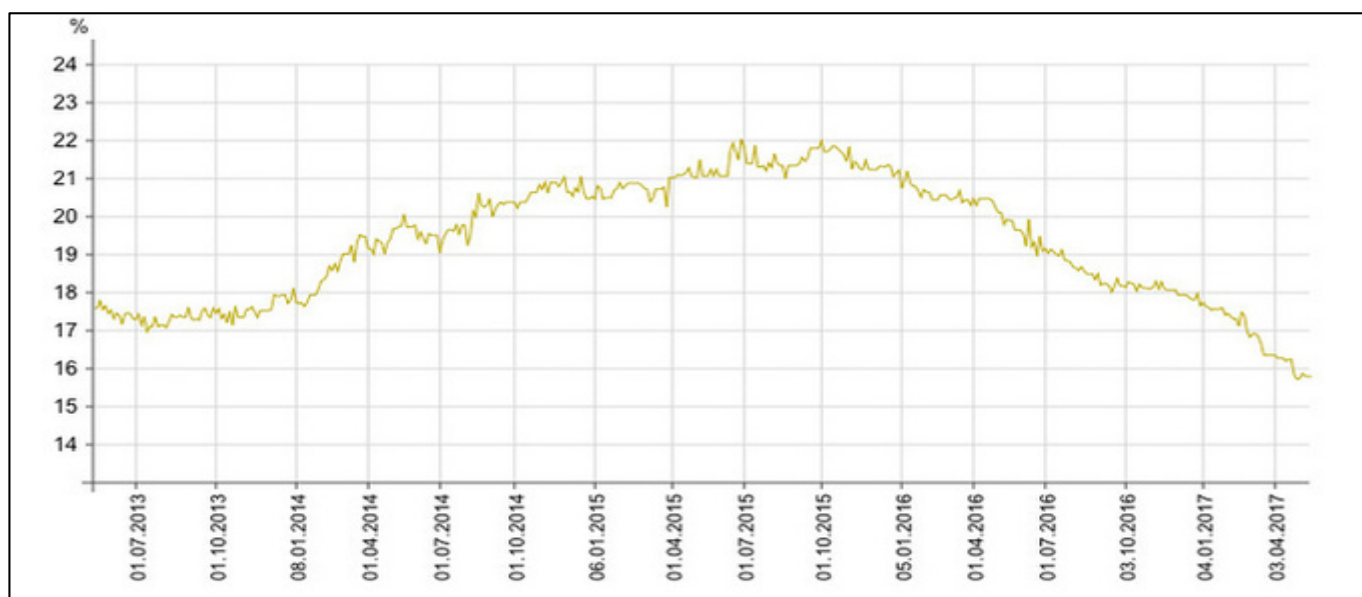

Рисунок 6. Ставки за депозитами фізосіб на 12 місяців у гривні, % [8].

Основні тренди 2017 року – зростання частки довгострокових вкладів терміном розміщення від шести місяців. З огляду на відновлення довіри до банківської системи і постійного зниження прибутковості депозитних продуктів клієнти бажають зафіксувати більш високу прибутковість на максимально тривалій термін. Це призвело до стабільного зростання частки депозитів у гривні – традиційно вищі ставки, але в умовах відносної валютної стабілізації.

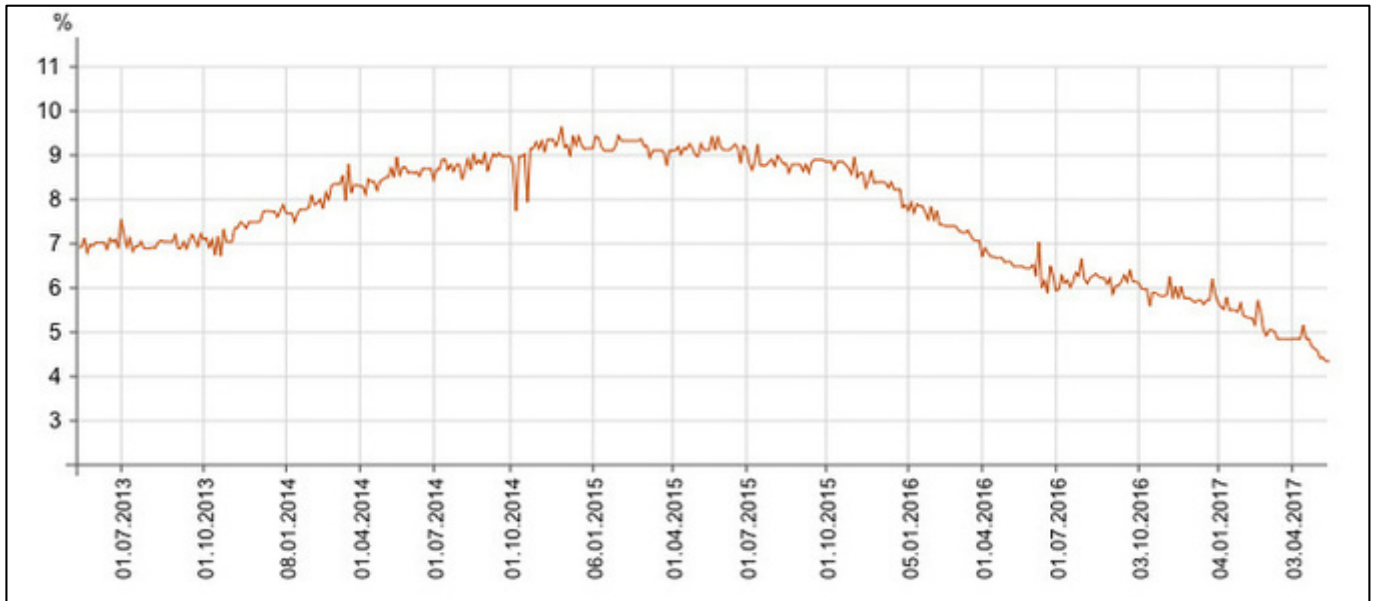

Рисунок 7. Ставки за депозитами фізосіб на 12 місяців у доларах, % [8].

Підсумовуючи вищесказане, вважаємо за доцільне здійснити аналіз поведінки споживачів депозитних послуг в різних економічних умовах (табл. 3). [1].

Таблиця 3. Типи поведінки споживачів депозитних послуг в умовах різного економічного середовища

Характерні ознаки	До кризових процесів	В умовах кризових процесів	Результати
Строковість депозитних вкладів	6-12 місяців	До 3 місяців	Скорочення термінів депозитних вкладів. Важливою умовою депозитного договору є можливість вибору дати його закінчення.
Валюта депозитів	Переважають гривневі вклади	Зростання обсягу вкладів в іноземній валюті	Відбувається активний перерозподіл депозитних портфельів в залежності від валют.
Види депозитних продуктів	Максимальні процентні ставки, можливість поповнення та пролонгації вкладу	Можливість дострокового зняття та рівень відсоткових ставок	Пріоритетними для клієнтів є вклади з можливістю дострокового зняття та вищими відсотковими ставками при збільшенні розміру депозитного вкладу.

Висновки. Основними напрямками підвищення ефективності проведення депозитних операцій банками на ринку депозитних послуг є наступні:

- запровадження диференційованих вимог до розмірів капіталів банків, що залучають депозитні строкові вклади від клієнтів;
- проведення інформування громадян про переваги та можливості депозитів з метою підвищення фінансової грамотності населення;
- розроблення новітніх продуктів щодо фінансового планування й управління капіталом клієнта, які полягають у тому, що спеціалісти банку складають детальний перелік доходів і витрат клієнта на рік вперед, в якому враховуються податкові зобов'язання клієнта, управління активами, пропонують узгоджені дії;

- залучення до роботи в банку досвідчених менеджерів із знаннями психології для забезпечення більш продуктивної роботи з клієнтами;
- розповсюдження реклами, яка б містила інформацію щодо умов залучення вкладів та основних аспектів депозитної політики банку, з метою формування довіри у потенційних клієнтів.

Список використаних джерел

1. Галапуп Л. Депозитна діяльність банківських установ України: сучасні реалії та перспективи розвитку / Л. Галапуп // Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]. - 2016. - № 4. - С. 58-72.
2. Д'яконов К. М. Депозитний ринок України: чи захищені банки та вкладники? / К. М. Д'яконов // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. - 2015. - Вип. 10. - С. 235-238.
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2001. - № 5-6. - С.30-38. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
4. Кумейко О. М., Дереза О. М. Депозитна діяльність банків в аспекті формування їхньої ресурсної бази. Економіка та суспільство. 2017. № 10. С. 624 – 630.
5. Мороз А. М., Савлук М. І. та ін. Банківські операції / За ред. А. М. Мороза. – К.: КНЕУ, 2007.
6. Офіційний сайт Національного банку України. [Електрон. ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
7. Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами, затверджено Постановою Правління Національного банку України від 03.12.2003 р., № 516. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03>
8. Рейтинг банків. Осінь-2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20178327-rejting-bankiv-osin-2017>

References

1. Halapup L. Depozytna diyal'nist' bankivs'kykh ustanov ukrayiny: suchasni realiyi ta perspektyvy rozvytku // Naukovyy visnyk [Odes'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu]. - 2016. - № 4. - S. 58-72.
2. D'yakonov K. M. Depozytnyy rynek Ukrayiny: chy zakhyshcheni banky ta vkladnyky? // Naukovyy visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. - 2015. - Vyp. 10. - S. 235-238.
3. Zakon Ukrayiny «Pro banky y bankivs'ku diyal'nist'» // Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR), 2001. - № 5-6. - S.30-38. : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
4. Kumeyko O. M., Dereza O. M. Depozytna diyal'nist' bankiv v aspekti formuvannya yikhnoyi resursnoyi bazy. Ekonomika ta suspil'stvo. 2017. № 10. S. 624 – 630.
5. Moroz A.M., Savluk M.I. ta in. Bankivs'ki operatsiyi / Za red. A.M. Moroza. – K.: KNEU, 2007.
6. Ofitsiyyny sayt Natsional'noho banku Ukrayiny. : <http://www.bank.gov.ua>.
7. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro poryadok zdiysnennya bankamy Ukrayiny vkladnykh (depozytnykh) operatsiy z yurydychnymy i fizychnymy osobamy, zatverdzheno Postanovoyu Pravlinnya Natsional'noho banku Ukrayiny vid 03.12.2003 r., № 516. : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1256-03>
8. Reytynh bankiv. Osin'-2017 : <https://mind.ua/publications/20178327-rejting-bankiv-osin-2017>

ДАНИ ПРО АВТОРА

Матвієнко Ірина Леонідівна, викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ імені Григорія Сковороди»
вул. Набережна 16, кв. 2, м. Переяслав-Хмельницький, 08404, Україна

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Матвиенко Ирина Леонидовна, преподаватель кафедры финансов, банковского дела и страхования
ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ имени Григория Сковороды»
ул. Набережная 16, кв. 2, г. Переяслав-Хмельницкий, 08404, Украина

DATA ABOUT THE AUTHOR

Matviyenko I., teacher at the Department of finance, banking and insurance
Pereyaslav-Khmelnytsky state pedagogical University named by Hryhory Skovoroda
Str. Naberegna 16/2, Pereyaslav-Khmelnytsky, 08401, Ukraine